

EU:s PLANERINGSTERMIN – FAKTABLAD

KOMPETENS FÖR ARBETSMARKNADEN

1. INLEDNING

Kompetens är av enorm betydelse för konkurrenskraft och anställbarhet eftersom strukturella förändringar såsom globalisering och den tekniska utvecklingen kräver högre och mer relevant kompetens för arbetsmarknaden för att öka produktiviteten och för att säkerställa bra arbetstillfällen.

Detta faktablad fokuserar på de färdigheter som är direkt kopplade till arbetsmarknadens behov. För en mer omfattande bild av högre och lägre utbildning, se faktabladen *Högre utbildning* och *Unga med högst grundskoleutbildning*.

2. IDENTIFIERING AV UTMANINGARNA

2.1. Grundläggande färdigheter

Tillräckliga baskunskaper (läs- och skrivkunighet, matematik, naturvetenskap och teknik) är viktiga för att ungdomar lätt ska få tillgång till arbetsmarknaden och för att vuxna ska kunna stanna kvar på arbetsmarknaden i bra och stabila jobb. En stor andel (mellan 20 % och 25 %) av både ungdomar under grundutbildningen (enligt resultaten från 2015 års PISA-studie)¹ och vuxna i arbetsför ålder

¹ PISA är OECD:s program för internationell utvärdering av elevprestationer. För närmare uppgifter om hur dessa nivåer definieras, se <http://www.oecd.org/pisa/test/>.

(enligt resultaten från 2012 års PIAAC-undersökning)² saknar dock dessa grundläggande färdigheter, vilket gör det svårare för dem att hitta en stabil sysselsättning och delta i ekonomi och samhälle rent allmänt.

I ett stort antal EU-länder finns det fortfarande en mycket stor andel 15-åringar som är lågpresterande på området grundläggande färdigheter³. Dessa elever kommer sannolikt att möta stora svårigheter under sin vidare utbildning, på arbetsmarknaden och i det dagliga livet.

Andelen lågpresterande elever är högst i matematik, ca 22 % i EU som helhet. Endast tre medlemsstater ligger under riktmärket på 15 %⁴, även om tolv medlemsstater lyckades minska andelen mellan 2012 och 2015 (diagram 1).

² PIAAC är OECD:s program för internationell utvärdering av vuxnas färdigheter. För närmare uppgifter om hur dessa nivåer definieras, se <http://www.oecd.org/skills/piaac/>.

³ Lågpresterande elever definieras som elever som inte uppnådde kunskapsnivå 2 inom ett av områdena i PISA-studien (läs- och skrivkunighet, matematik eller naturvetenskap).

⁴ Inom den strategiska ramen för utbildningssamarbete (ET 2020) har medlemsstaterna kommit överens om att andelen lågpresterande 15-åringar när det gäller läs- och skrivkunighet, matematik eller naturvetenskap ska vara lägre än 15 % 2020.

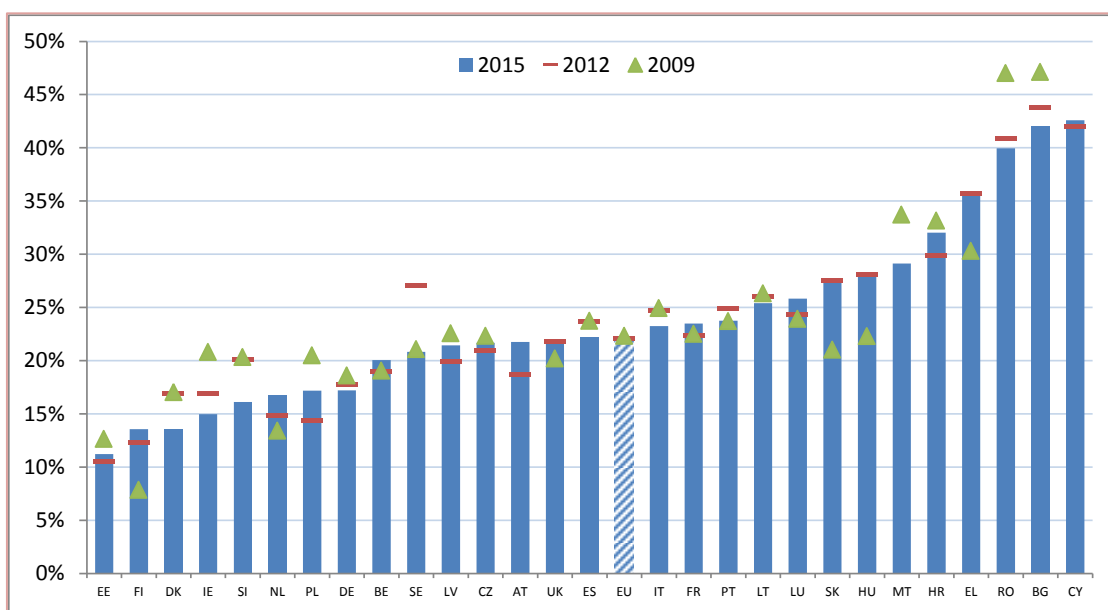
Resultaten i läskunnighet och naturvetenskap är något bättre, men båda har i hög grad försämrats med tiden.

Bulgarien, Rumänien och Cypern uppvisar dåliga resultat inom samtliga tre områden, särskilt i matematik där andelen lågpresterande elever är mer än 40 %. Generellt sett har länder med relativt få lågpresterande elever även en större andel högpresterande elever i PISA-testerna, dvs. de som uppnå nivå 5 eller högre, vilket tyder på ett bättre utbildningssystem i allmänhet snarare än ett medvetet val att gynna spetskompetens över rättvisa.

Utbildningssystemen är ännu inte helt effektiva när det gäller att minska

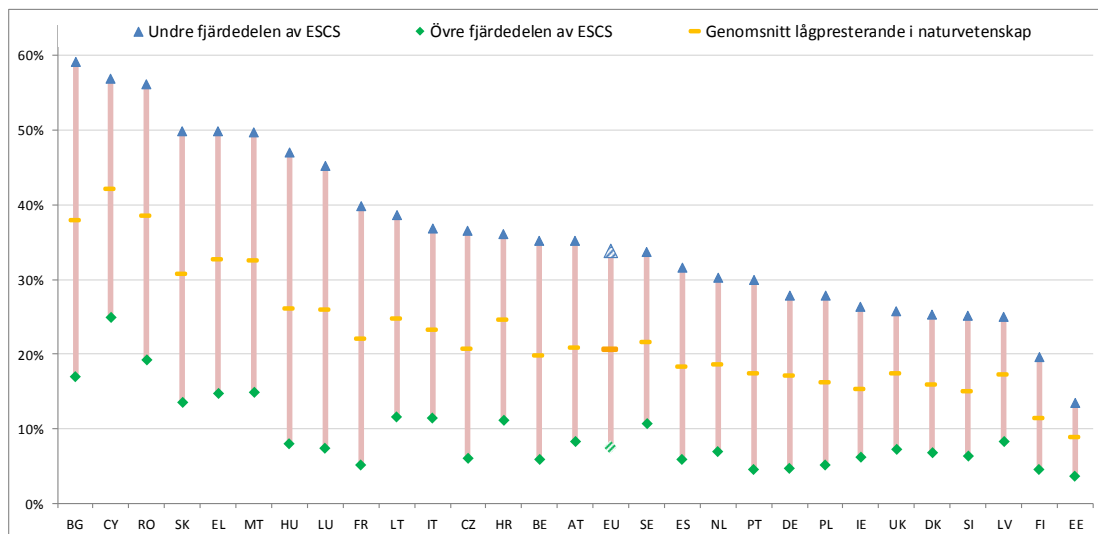
klyftorna. När det gäller läskunnighet är andelen lågpresterande pojkar mycket högre än andelen flickor (23,5 % jämfört med 15,9 %), även om könsskillnaderna i läsförmåga verkar försvinna senare (såsom framgår av PIAAC-uppgifterna om 16- till 24-åringar). Inom de två andra grundläggande kompetensområdena är resultaten jämnare för pojkar och flickor. Socioekonomisk bakgrund fortsätter att vara en av de huvudsakliga faktorerna när det gäller att förvärva färdigheter i skolan. Skillnaden i andelen lågpresterande elever inom naturvetenskap är mycket stor mellan eleverna i den undre fjärdedelen av den socioekonomiska statusen och de som befinner sig i den övre fjärdedelen (diagram 2).

Diagram 1 – Andelen lågpresterande inom matematik i PISA, utvalda år

Källa: OECD (PISA).

Diagram 2 – Inverkan av socioekonomisk bakgrund på resultaten i matematik, 2012

Källa: OECD (PISA).

Det faktum att de europeiska utbildningssystemen inte ger 20 % av eleverna de mest grundläggande färdigheterna innebär stora alternativkostnader. Detta visar inte enbart på den stora utmaning som ligger i att förbättra utbildningssystemens resultat, utan även på de enorma vinster som kan göras i fråga om ökad tillväxt och sysselsättning om man lyckas minska denna andel elever som sannolikt kommer att få stora anställbarhetsproblem.

Bland vuxna i arbetsför ålder (mellan 16 och 65 år) hade i genomsnitt 43 % medelhög eller hög läs- och skrivkunnsighet (nivå 3 till 5) i de EU-länder som deltog i PIAAC-undersökningen. Detta ligger klart under OECD:s genomsnitt (49 %).

Dessutom uppvisar en av fem vuxna i de deltagande EU-länderna svag läs- och skrivkunnsighet. I matematik har hela en av fyra svaga färdigheter. När det gäller mycket starka färdigheter kunde endast ett fåtal medlemsstater uppvisa samma resultat som de bästa länderna utanför EU, såsom Japan. Andra stora ekonomier utanför Europa, till exempel Kanada och USA, har liknande resultat som många av EU-länderna.

Det förekommer emellertid stora skillnader i fördelningen av kompetens

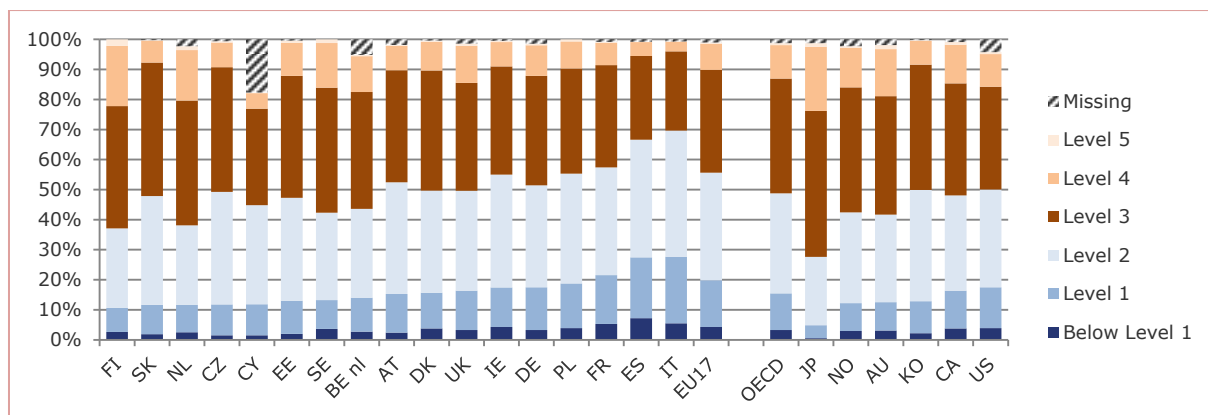
bland medlemsstaterna. I stort sett kan tre grupper av länder identifieras:

- 1) De som har en stor andel medelhög- till högpresterande vuxna och få lågpresterande (såsom Nederländerna, Finland, Sverige och Flandern i Belgien).
- 2) Länder vars resultat inte avsevärt avviker från OECD:s genomsnitt.
- 3) Länder med relativt få medelhög- till högpresterande vuxna och en mycket hög andel lågpresterande (Spanien och Italien).

I vissa länder är det främst de äldre åldersgrupperna som har mycket svaga färdigheter, men i andra verkar även yngre åldersgrupper uppnå relativt dåliga resultat (t.ex. Cypern och Storbritannien). Dessutom bekräftar undersökningens resultaten att kunskaperna har en mycket tydlig koppling till föräldrarnas utbildningsnivå och till migrantstatus, dock i olika stor utsträckning beroende på land.

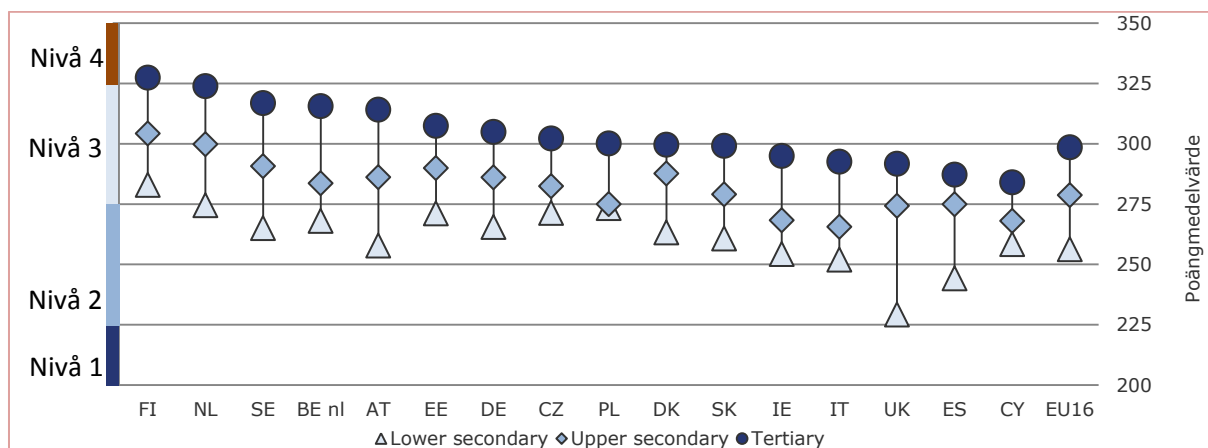
Resultaten från PIAAC visar även på väsentliga skillnader mellan länderna när det gäller genomsnittliga färdigheter mellan människor med jämförbar utbildning. Till exempel har personer med enbart gymnasieexamen i Finland, Nederländerna eller Sverige högre genomsnittliga färdigheter än personer med en universitetsexamen i Spanien eller Cypern.

Diagram 3 – Andel av befolkningen i åldern 16–65 på varje läs- och skrivkunnighetsnivå, 2012

Källa: OECD (PIAAC). Observera: länderna är sorterade efter den kombinerade andelen på nivå 1 eller lägre. Saknade: genomförde inte testet.

Diagram 4 – Genomsnittlig läs- och skrivkunnighet (16–29-åringar) efter utbildningsnivå, 2012

Källa: OECD (PIAAC). Observera: länderna är sorterade efter den genomsnittliga poängen på eftergymnasial nivå.

2.2. Övergripande färdigheter

Nya arbetssätt och det faktum att man byter tjänst oftare (på grund av att det behövs eller ges möjlighet) gör att det krävs bredare kompetens. Övergripande⁵ färdigheter är sådana färdigheter som är

⁵ Färdigheter som är relevanta för andra arbeten eller yrken än de som personen har eller tidigare haft. Dessa färdigheter kan även ha förvärvats genom aktiviteter som inte är arbetsrelaterade eller genom fritidsaktiviteter eller utbildning. Mer allmänt rör det sig om kompetens som förvärvats i ett visst sammanhang eller i syfte att hantera en särskild situation eller ett särskilt problem och som kan användas i ett annat sammanhang.

relevanta för att få tillgång till arbeten och yrken inom andra områden än där man är eller varit verksam. För närvarande rapporterar 40 % av arbetsgivarna att de har svårt att hitta personer med rätt kompetens. Många av dem framhåller att de arbets sökande saknar övergripande färdigheter⁶.

Mer än hälften av EU:s arbetsgivare kräver kunskaper i främmande språk för sina tjänster (även om sådana kunskaper normalt sett är specifika för

⁶ OECD/Europeiska unionen, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, publikation från OECD, 2015.

en underkategori av arbetstillfällen). Emellertid har enbart 42 % av tonårseleverna kunskaper i sitt första främmande språk⁷.

Även om arbetsgivarna värdesätter arbetstagare som tar initiativ och har förmåga att anpassa sig till utmaningar och en föränderlig miljö⁸ är entreprenörsfärdigheterna fortfarande ganska låga hos befolkningen i EU. Det finns bara en handfull medlemsstater där mer än hälften av den vuxna befolkningen tror att de har den kompetens och de kunskaper som krävs för att starta ett företag⁹.

Dessutom håller bara hälften av EU-befolkningen från 15 år och uppåt med om att deras skolutbildning har hjälpt dem att utveckla initiativförmåga och en slags företaganda (se diagram 5)¹⁰.

2.3. Kompetensgap

Uttrycket kompetensgap avser skillnaden mellan tillgång och efterfrågan på kompetens på arbetsmarknaden. Det är med andra ord fråga om en situation där den kompetens som efterfrågas av arbetsgivarna skiljer sig från den kompetens som erbjuds av de arbetssökande eller arbetstagarna. Om den blir bestående kan ett kompetensgap, som kan ta sig olika uttryck, innebära ekonomiska och sociala förluster för människor, arbetsgivare och samhället på både kort och lång sikt.

⁷ *EU Skills Panorama (2014) Foreign languages Analytical Highlight*, framtagen av ICF GHK och Cedefop för Europeiska kommissionen.

⁸ OECD/Europeiska unionen, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, publikation från OECD, 2015.

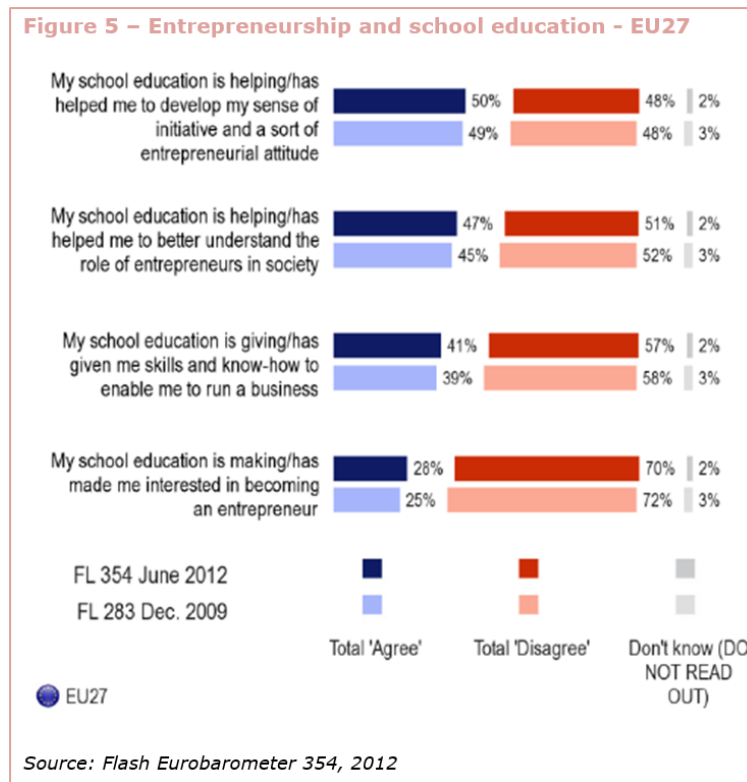
⁹ Kelley D., Singer S., Herrington M., *2015/16 Global Report*, Global Entrepreneurship Monitor.

¹⁰ Europeiska kommissionen, Flash Eurobarometer 354, *Entrepreneurs in the EU and beyond*, 2012.

Politiska beslutsfattare och forskare har uppmärksammat tre huvudsakliga perspektiv:

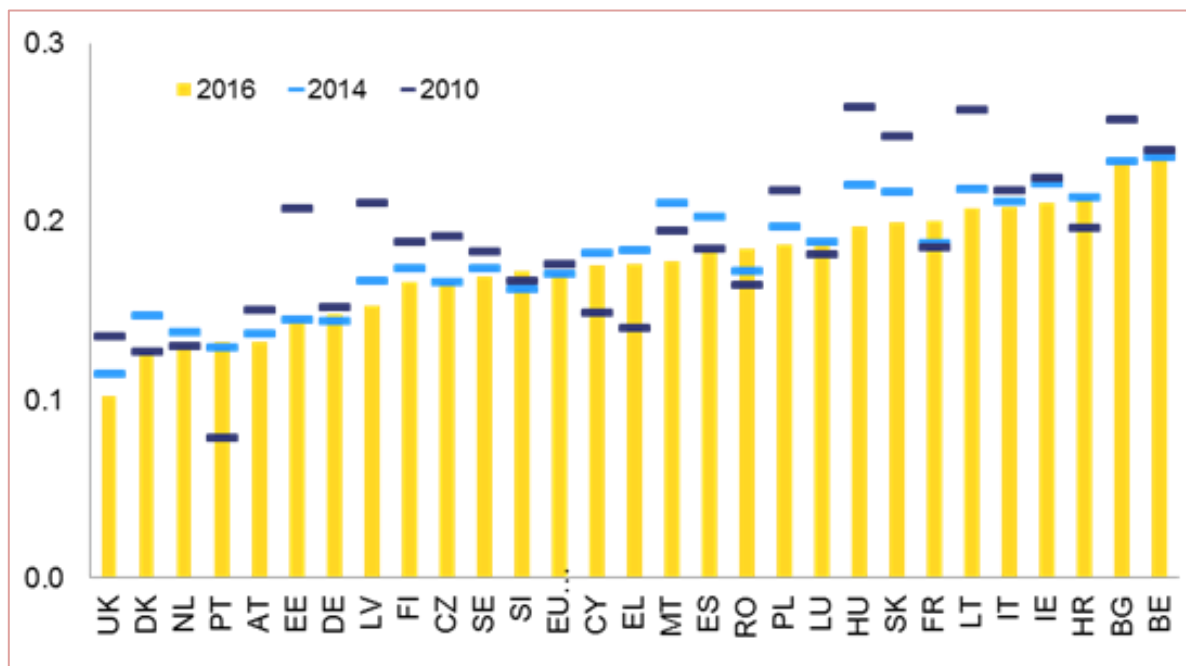
- 1) Makroekonomiska kompetensgap, vilket avser skillnader i kompetens mellan de arbetstillfällena som erbjuds och gruppen arbetslösa på breda kvalifikationsnivåer.
- 2) Särskild kompetensbrist, vilket har att göra med arbetsgivarnas oförmåga att hitta arbetstagare med särskild kompetens eller ett särskilt yrke.
- 3) Kompetensgap på arbetsplatsen, som rör skillnaden mellan enskilda arbetstagares kompetens och den kompetens som behövs för att utföra deras arbete¹¹. Makroekonomiska indikatorer på kompetensgap kan vara mer användbara under Europeiska planeringsterminen eftersom de är pålitligare, oftare är tillgängliga och har en starkare koppling till väsentliga politiska frågor såsom långsiktig eller strukturell arbetslöshet.

Ett sätt att mäta det makroekonomiska kompetensgapet är att se hur de olika kompetensgruppernas (hög, medelhög och låg kompetens) sysselsättningsgrad skiljer sig från sysselsättningsgraden bland befolkningen som helhet i ett visst land under ett visst år. Ju större skillnaden är (relativ spridning) desto större är det makroekonomiska kompetensgapet. Diagram 6 visar en inbördes jämförelse mellan EU-medlemsstaterna i detta avseende. Spridningen i sysselsättningsgrad är mycket hög i Belgien, Bulgarien, Kroatien, Irland och Italien. I de flesta fall innebär detta låg sysselsättningsgrad för lågkvalificerade personer (särskilt jämfört med högkvalificerade arbetstagare). Även om det behövs en mer djupgående landspecifik analys för att förstå de bakomliggande orsakerna är det också nyttigt att studera trender under en längre tidsperiod.

¹¹ För en detaljerad granskning, se Kiss, A. och Vandeplas, A. (2015) *Measuring Skills Mismatch*. Analytical Webnote 7/2015, GD Sysselsättning.

Diagram 6 – Sysselsättningsgradens relativa spridning efter utbildningsnivå

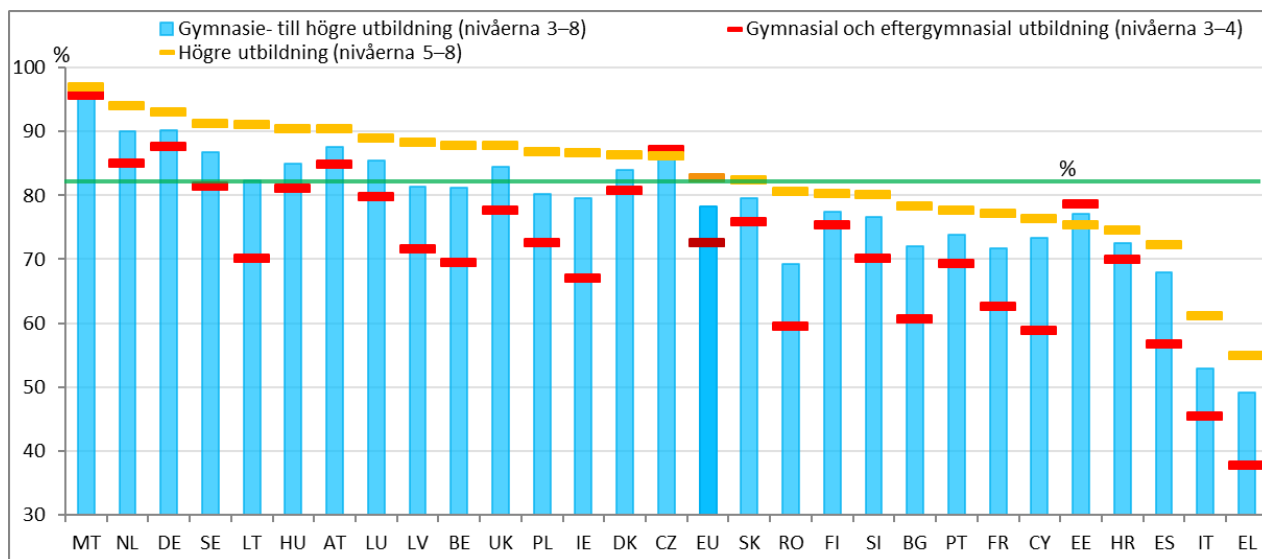

Källa: Egna beräkningar baserade på Eurostat. Årligt genomsnitt beräknat på genomsnittet under fyra kvartal.

Även om situationen på arbetsmarknaden också har försämrats för människor med högre utbildning under krisen underlättas övergången från utbildning till arbetslivet för ungdomar fortfarande om de förses med

relevanta kunskaper, färdigheter och attityder. Diagram 7 visar andelen unga nytexaminerade som har arbete jämfört med det riktmärke som rådet satte upp 2012, om att minst 82 % av alla unga nytexaminerade ska ha arbete 2020.

Diagram 7 – Anställbarhet: Sysselsättningsgrad bland nytexaminerade i åldrarna 20-34, 2016

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökning.

Sysselsättningsgraden bland unga nyutexaminerade i hela EU ökade ytterligare till 78,2 % under 2016 och bekräftar den stegvisa återhämtning som skett under senare tid. Sedan 2013 har sysselsättningsgraden bland ungdomar med avslutad gymnasieutbildning stigit med 3,2 %, medan den stigit med 2,1 % bland ungdomar med högre utbildning. Ungdomar med högre utbildning har således en fördel på 10 % när det gäller anställbarhet jämfört med ungdomar med gymnasieexamen. Denna fördel existerar i samtliga medlemsstater förutom i Estland och Tjeckien.

Vad gäller yrkesutbildning visare en studie från GFC¹² att ungdomar med gymnasieexamen från yrkesinriktade program har högre sysselsättningsgrad än jämnåriga som inte har gått ett yrkesinriktat program. Färre är även arbetslösa eller står utanför arbetsmarknaden¹³. Analyser från OECD¹⁴ bekräftar att yrkesutbildning på gymnasienivå och på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskolenivå gör att sannolikheten till sysselsättning ökar (diagram 9), men innebär något lägre timlön.

Skillnaderna är små, särskilt när man tittar på kön. På ISCED-nivå 5 finns det stora fördelar med akademisk utbildning vad gäller lön och anställning.

3. INFALLSVINKLAR PÅ UTMANINGARNA

Tillräckliga investeringar i utbildning och strukturella reformer som ökar utbildningssystemens effektivitet och ändamålsenlighet kan förbättra de

¹² GFC CRELL (2015): *Education and youth labour market outcomes: the added value of VET*. Teknisk information: Baseras på ett särskilt utdrag ur den arbetskraftsundersökning som Eurostat tillhandahållit för det tredje kvartalet 2014.

¹³ Andelen anställda personer i åldrarna 20–34 vars högsta utbildning utgörs av gymnasieexamen eller eftergymnasial utbildning som inte motsvarar högskolenivå (ISCED 3–4).

¹⁴ OECD (2015): *The effects of vocational education and training on adult skills and wages. What can we learn from PIAAC?*

grundläggande färdigheterna. För att minska andelen lågpresterande ungdomar krävs det att integrerande strategier även fokuserar på att förbättra resultaten för elever med mindre gynnad socioekonomisk bakgrund eller en annan språklig bakgrund.

Grundläggande yrkesutbildning uppskattas för att den utvecklar arbetsspecifika och övergripande färdigheter, vilket möjliggör övergången till arbetslivet och gör det möjligt att bibehålla och uppdatera arbetskraftens kompetens. Över 13 miljoner personer deltar i ett yrkesinriktat program varje år. Ändå pekar arbetsmarknadsprognoserna på en framtida brist på nyutexaminerade från yrkesutbildningar i flera medlemsstater¹⁵.

För nyutexaminerade med kvalifikationer från yrkesutbildning på gymnasienivå och på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskolenivå är övergången från utbildning till arbetsmarknaden i allmänhet lättare. De har även högre sysselsättningsgrad än nyutexaminerade som har gått en allmän utbildning på motsvarande nivå. Trots detta anser många ungdomar och deras föräldrar fortfarande att en yrkesutbildning är mindre lockande än en akademisk utbildning.

Mot denna bakgrund skulle yrkesutbildningsprogrammets attraktivitet och relevans för arbetsmarknaden fortfarande kunna förbättras i hög grad. En alltför liten andel program i medlemsstaterna utnyttjar potentialen hos lärande på arbetsplatsen fullt ut. Möjligheterna att gå vidare från yrkesutbildning till högre utbildning är dessutom fortfarande otillräckliga.

I kvalitetsmässigt hänseende ska alla elever vid yrkesutbildningar förberedas för att leva och arbeta i ett alltmer

¹⁵ Europaparlamentet (2015), *Labour market shortages in the European Union* (<http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/home.html>).

globaliserat samhälle, bland annat genom att lära sig främmande språk.

Omkring 50 % av de studenter i EU som deltar i gymnasieutbildning, eftergymnasial utbildning och kortare högre utbildning går en yrkesutbildning. Detta gör att yrkesutbildning är en viktig källa till färdigheter och kompetens för EU:s ekonomier.

Det är därför avgörande att de grundläggande yrkesutbildningssystemen ger grundläggande, övergripande och yrkesspecifika färdigheter som motsvarar arbetsgivarnas behov. De ska även förbereda eleverna för att vidareutbilda sig senare i livet och klara av övergångar mellan utbildning till anställning samt från ett jobb till ett annat eller från arbetslöshet till anställning.

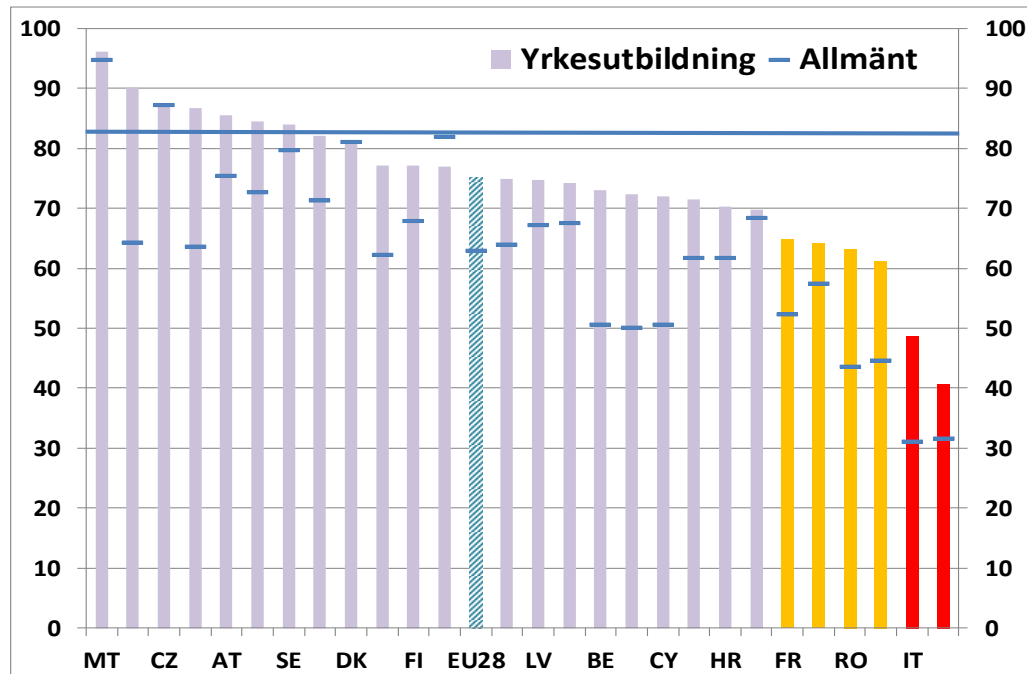
Utbildningens relevans för arbetsmarknaden, ungdomars

sysselsättningsgrad och övergången från utbildning till arbete har stått i centrum för den ekonomiska politiken och sektorspolitiken under de senaste åren.

För personer som avslutar sin grundläggande utbildning på gymnasienivå eller på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskolenivå upplever yrkesutbildningsstudenter systematiskt en bättre övergång till arbetsmarknaden än för personer med en utbildning på gymnasienivå eller på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskolenivå med allmän inriktning och som inte går vidare till högre utbildning.

Nyutexaminerade från yrkesutbildningar hade en sammantagen sysselsättningsgrad på 75 % i EU 2016. Således hade de högre sysselsättningsgrad än nyutexaminerade från allmänna gymnasieprogram (62,9 %) (diagram 8).

Diagram 8 – Sysselsättningsgrad bland nyutexaminerade på gymnasienivå och på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskoleutbildning 2016

Källa: Eurostat (arbetskraftsundersökning, 2016). Onlinedatakod: edat_ifse_24.

Indikatorn mäter sysselsättningsgraden för personer mellan 20 och 34 år som avslutade utbildningen 1–3 år före undersökningen med gymnasieexamen (ISCED 3) eller examen på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskolenivå (ISCED 4), jämfört med personer i samma åldersgrupp som för närvarande inte är inskrivna på någon ytterligare formell eller informell utbildning.

Sammantaget talar detta för att yrkesutbildning generellt sett är ett bra val för ungdomar som inte planerar att läsa vidare på högre utbildningsprogram. De genomsnittliga resultaten döljer ändå en viss spridning mellan olika länder och visar även att det finns utrymme för förbättring av yrkesutbildningarnas kvalitet i de länder där resultaten inom detta område ligger under EU-genomsnittet.

På senare år har det absoluta antalet elever som deltar i yrkesutbildning och deras andel av de totala antalet gymnasieelever minskat inom EU.

Sedan 2013 har det sammanlagda antalet elever som går yrkesprogram på gymnasienivå inom EU minskat med omkring 500 000 (4,7 %), till 10 309 154 under 2015. Denna nedåtgående trend var tydlig i samtliga fyra länder som har den största andelen yrkeselever och representerar över 50 % av alla yrkeselever i EU.

Därför minskade den relativa andelen elever som deltar i yrkesutbildningar från 48,9 % 2013 till 47,3 % 2015.

Det finns dock kraftiga variationer mellan länderna vad gäller den absoluta och relativa storleken på deras yrkesutbildningssystem. Detta beror delvis på den variation i fråga om yrkesinriktade program som erbjuds i olika länder.

Flera EU-medlemsstater har en relativt hög andel ungdomar som väljer att gå en allmän gymnasieutbildning men inte fortsätter till högre studier (diagram 9).

En stor andel sådana ungdomar talar för att det finns utrymme för att ge dem

möjlighet att erhålla en yrkeskvalifikation – antingen på gymnasienivå, eftergymnasial nivå eller på högskolenivå.

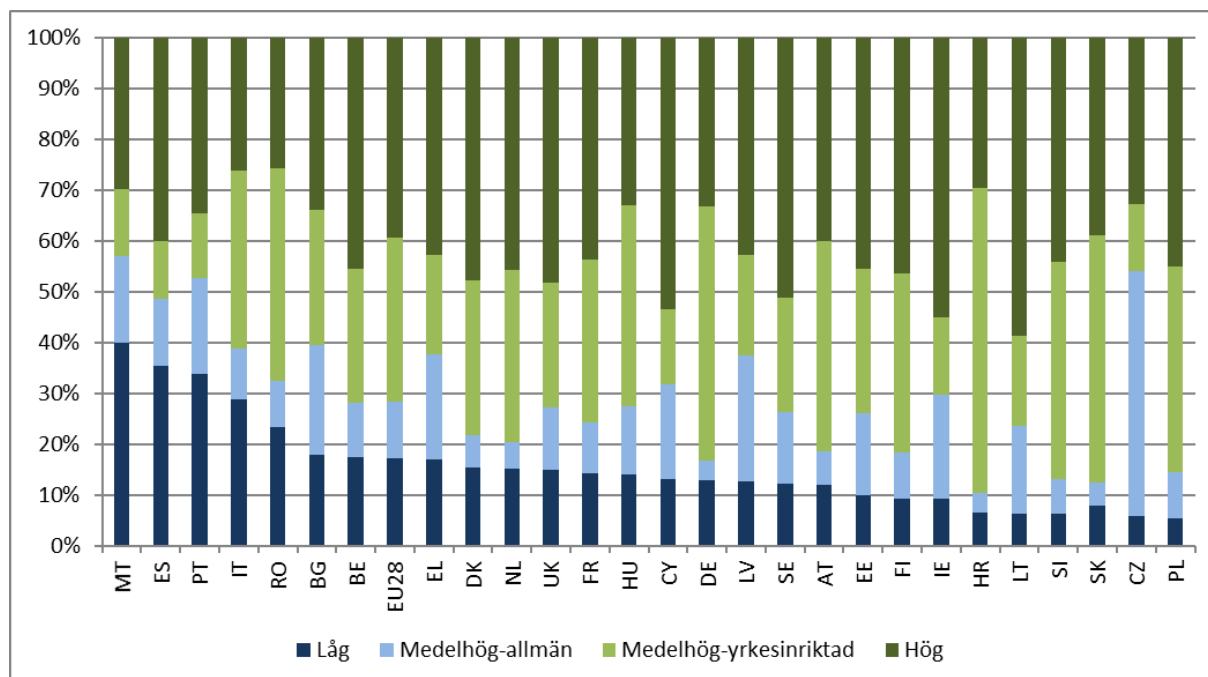
Medlemsstaterna kan ta itu med utvidgningen av grundläggande yrkesutbildning på olika sätt, med hänsyn tagen till efterfrågan på olika kvalifikationer på arbetsmarknaden. Särskilt användbart är det för länder med en stor andel unga med högst grundskoleutbildning att öka attraktiviteten och tillhandahållandet av yrkesinriktad utbildning på gymnasienivå. I dessa länder skulle yrkesutbildning väsentligen kunna bidra till att öka utbildningsnivån.

För länder med en stor andel elever med examen från allmänna gymnasieprogram som inte fortsätter med högre studier kan det vara bra att utöka tillhandahållandet av yrkesutbildning på eftergymnasial nivå som inte motsvarar högskolenivå eller inom kortare högre utbildning.

För att ta itu med den långvariga ungdomsarbetslösheten bör medlemsstaterna även erbjuda möjligheter till vuxenutbildning som gör det möjligt för ungdomar som redan har lämnat den grundläggande utbildningen att fortsätta utbilda sig.

Till exempel kan en mer riktad användning av Europeiska socialfonden (ESF) bemöta denna utmaning, särskilt eftersom utbildning för arbetslösa visade sig vara ett av ESF:s mest effektiva insatsområden under perioden 2007–2013 (avsnitt 3.5).

Diagram 9 – Utbildningsnivå bland ungdomar mellan 30 och 34 år, 2016

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökning, 2016 [edat_lfs_9914].

Observera: Indikatoren visar den högsta utbildningsnivå som uppnåtts av 30–34-åringar.

Fördelen med yrkesutbildning är att systemet gör det möjligt för människor att utveckla färdigheter och kompetens av direkt relevans för arbetsmarknaden. Det finns olika instrument för att säkerställa att yrkesskolor och utbildningscentra tillhandahåller relevant, aktuell utbildning för vissa yrken. Dessa instrument omfattar engagemang från den privata sektorn i samband med utformningen och utvärderingen av utbildningens innehåll, professionella standarder och bedömningen av elever. Vidare är ett av de enklaste sätten att säkerställa att de färdigheter som eleverna förvärvat är relevanta på arbetsmarknaden att genomföra delar av utbildningen utanför skolmiljön, till exempel genom arbetsplatspraktik.

Det mest välkända exemplet på hur man organiserar yrkesutbildning på detta sätt är genom lärlingsutbildningar. Dessa definieras som formella program för yrkesutbildning som omfattar växelvis yrkeserfarenhet (praktisk yrkeserfarenhet på en arbetsplats) och skolbaserad utbildning (perioder med teoretisk/praktisk utbildning vid en skola

eller ett utbildningscentrum)¹⁶. När denna utbildning har slutförts ska den leda fram till en nationellt erkänd kvalifikation.

Det finns ofta ett avtalsförhållande mellan arbetsgivaren och lärlingen, genom vilket lärlingen erhåller lön för det arbete som utförs.

Lärlingsutbildningar är emellertid inte det enda möjliga systemet för lärande på arbetsplatsen. Det finns andra, mindre intensiva möjligheter till lärande på arbetsplatsen. Dessa omfattar till exempel skolbaserad yrkesutbildning med praktikperioder på arbetsplatser, där dessa delar typiskt sett utgör mindre än 50 % av utbildningsprogrammets längd.

Det är även möjligt att tillhandahålla lärande på arbetsplatsen i skolan genom att utrusta skolbaserade program med laboratorier, verkstäder, kök, restauranger, låtsasföretag, simulationer

¹⁶ Europeiska kommissionen (2015), *Apprenticeships – a form of work-based learning*.

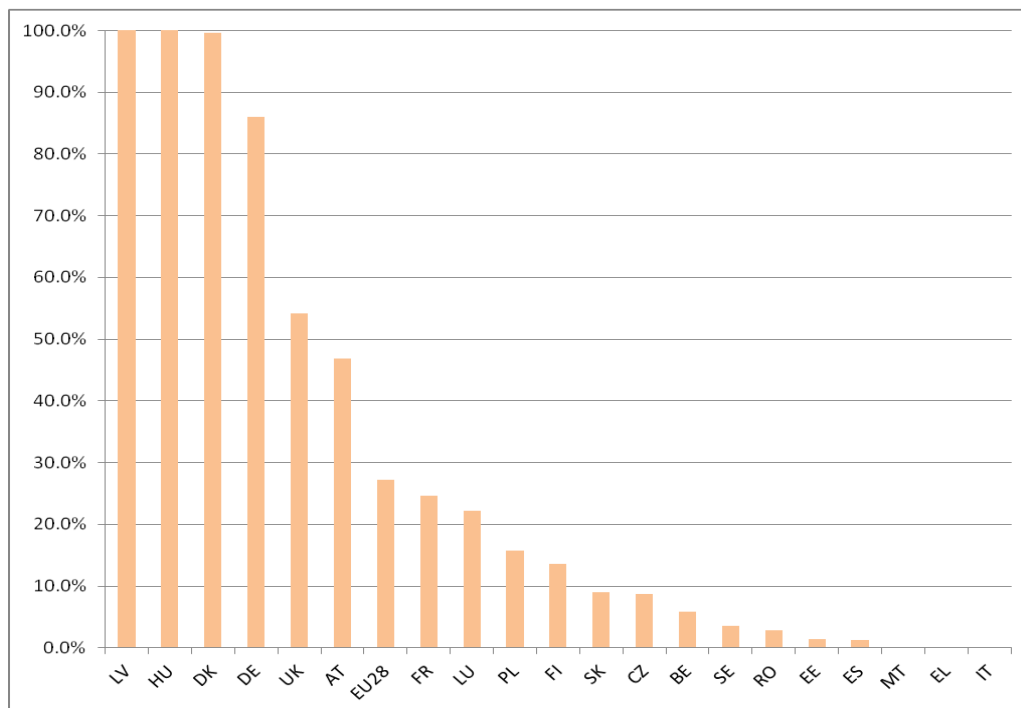
eller uppgifter som rör riktiga affärsprojekt¹⁷.

Det finns begränsad tillgång till jämförbara uppgifter om den aktuella statusen för arbetsbaserade utbildningsprogram inom den grundläggande utbildningen i medlemsstaterna.

Det framgår emellertid av de uppgifter som finns tillgängliga (diagram 10) att kombinerade arbetsplats- och skolbaserade program är vanligast i Lettland, Danmark, Ungern och Tyskland.

¹⁷ Europeiska kommissionen (2013), *Work-based learning in Europe: Practices and policy pointers*
http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf.

Diagram 10 – Elever som går grundläggande yrkesutbildning med kombinerad arbetsplats- och skolbaserad utbildning, 2015

Källa: Eurostat (UOE, 2015 [educ_uae_enrs04]). Uppgifter saknas från MT, EL och IT.

Det råder bred enighet om att större tillgång till lärlingsutbildningsplatser av hög kvalitet vore ett effektivt instrument för att förbättra hållbara övergångar från skola till arbetsliv i många medlemsstater. Insatserna för att övertala företag, främst små och medelstora företag, att investera tid och pengar i unga elever behöver intensifieras. Följande utmaningar som måste också bemötas:

- Säkerställa att det finns tillräckligt många kvalificerade utbildare.
- Upprätta och genomföra lämpliga system för kvalitetssäkring.
- Locka till sig/organisera finansiering och andra typer av stöd för samarbetsavtal mellan institutioner för yrkesutbildning och företag.

Vuxenutbildning och fortsatt yrkesutbildning: I arbetsmiljöer som förändras snabbt behöver vuxna kontinuerligt uppdatera och förbättra sina färdigheter för att förbli konkurrenskraftiga och produktiva. Systemen för vuxenutbildning måste bemöta ett stort antal behov som uttrycks av elever, företag och

samhället. De ska säkerställa att alla människor ges enkel och rättvis tillgång till utbildningsmöjligheter. I synnerhet ska de som har lämnat den grundläggande utbildningen utan den miniminivå av färdigheter som är nödvändiga för den aktuella ekonomiska och sociala miljön ges möjlighet att förvärva denna kompetens senare i livet. Genom kompetensutveckling och omskolning kan vuxna säkerställa att deras kompetens förblir relevant och aktuell. Detta gäller inte bara arbetsmiljön, utan även för ett aktivt deltagande i samhället.

I många medlemsstater har de vuxna som redan har hög kompetens normalt sett även god tillgång till utbildningsmöjligheter för att kontinuerligt kunna uppdatera och förnya sin kompetens. Däremot stöter de som endast har begränsad kompetens och således har störst behov av utbildning normalt sett på större hinder när det gäller tillgången till utbildning. Av denna anledning är stöd till vuxna med låg grundläggande kompetens eller låg kvalifikationsnivå numera vanligen inkluderat i medlemsstaternas politiska

agenda, ofta som en del av utbildningspolitiken.

I hela Europa finansierar eller medfinansierar länderna en mängd utbildningsprogram. I vissa fall åtföljs dessa program av system för validering av kompetens, inbegripet en bedömning av grundläggande kompetens, yrkesvägledning och upplysningskampanjer. I många fall har ändå för få vuxna möjlighet att få tillgång till relevanta utbildningsprogram av hög kvalitet för kompetensutveckling eller omskolning.

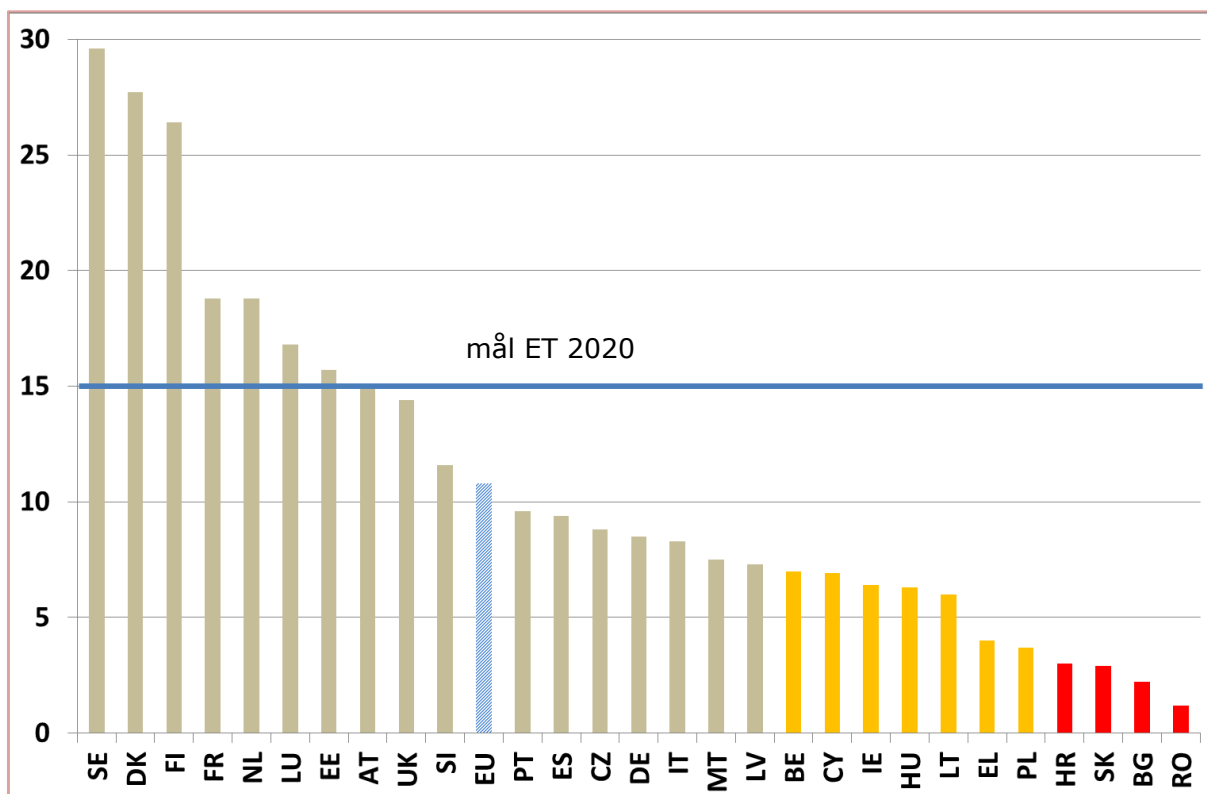
Som en del av paketet med kompetensagendan föreslog Europeiska kommissionen 2016 att man skulle inrätta en **kompetensgaranti** för att bemöta kompetensgap, ojämlikhet och behoven av högre kompetens på arbetsmarknaden. Genom kompetensgarantin skulle medlemsstaterna garantera att vuxna med låg kompetens erbjuds

kompetensutveckling som består av möjligheten att

- få sin kompetens bedömd samt identifiering av eventuella luckor,
- erhålla ett skräddarsytt utbildningspaket, och
- få sin kompetens validerad.

Enligt den öppna samordningsmetoden på utbildningsområdet (ET 2020) har medlemsstaterna kommit överens om ett mål som ska ha uppnåtts 2020, där minst 15 % av den vuxna befolkningen (i åldrarna 25–64) ska delta i utbildningsåtgärder. Det genomsnittliga resultatet under 2016 låg dock endast på 10,8 %. Tyvärr tenderar deltagandet att vara lägre för människor som återvänder till arbetsmarknaden efter att ha varit arbetslösa, äldre människor och de som är anställda inom yrken som kräver genomsnittlig och låg kompetens – alltså de som har störst behov av att uppdatera och förbättra sin kompetens.

Diagram 11 – Deltagande i livslångt lärande bland vuxna (befolkningen i åldrarna 25–64, i %, 2016)

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökning.

Full transparens och jämförbara kvalifikationer inom hela EU kommer att hjälpa medlemsstaterna när det gäller att lita på kvaliteten på varandras kvalifikationer och underlätta rörligheten för elever och arbetstagare. I detta syfte ska medlemsstaterna hänföra sina kvalifikationsnivåer till de åtta nivåerna i den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF) och ange EQF-nivåer och nationella kvalifikationsnivåer på nyligen utfärdade certifikat/diplom.

Färdigheter som förvärvats utanför det formella utbildningssystemet dokumenteras eller erkänns oftast inte formellt. Medlemsstaterna har kommit överens om att inrätta nationella arrangemang för validering av icke-formellt och informellt lärande senast under 2018¹⁸. De har i synnerhet kommit överens om att erbjuda alla arbetslösa en kompetensutvärdering, helst inom sex månader efter det att behovet har identifierats. En kompetensutvärdering hjälper till att bedöma en enskild persons kunskaper, färdigheter och kompetens för att förbereda valideringen av resultaten av icke-formellt och informellt lärande och/eller planera en omskolning eller ett utbildningsprojekt. Det är därför särskilt relevant för personer med låga kvalifikationer, arbetslösa eller personer som riskerar att bli arbetslösa, migranter, ungdomar och personer som vill byta karriär. De bästa möjligheterna att validera kompetens som förvärvats utanför den formella utbildningen är tillgängliga och leder till kvalifikationer eller delar av kvalifikationer.

Väletablerade system för **kompetensstyrning** kan hjälpa till att bygga upp och optimera den nuvarande och framtida arbetskraftens färdigheter och kompetens. Effektiva system baseras på välgrundad information om kompetens som tagits fram genom robusta mekanismer för att bedöma, förutse och prognostisera kompetens. Denna information hjälper till att vägleda

utbildningspolitiken och tjänsterna för yrkesvägledning.

Kommissionen har tagit itu med EU:s utmaningar på området digital kompetens genom sin breda koalition för digitala arbetstillfällen¹⁹ och har utvecklat ett gemensamt **uropeiskt ramverk för digital kompetens** (EDCF) som beskriver den uppsättning digitala färdigheter som samtliga medborgare behöver idag. Medlemsstaterna använder EDCF och motsvarande bedömningsverktyg vid framtagandet av sina kursplaner, lärandemål eller lärarutbildningar.

Liknande arbete har utförts för att utveckla en **uropeisk referensram för entreprenörskap** (EntreComp). Denna kan användas som en grund för framtagandet av kursplaner och utbildningsverksamhet som främjar entreprenörskap som en kompetens.

Kommissionen stöder även inrättandet av en europeisk allians för sektorspecifik kompetens för att utforma strategier för sektorspecifik kompetens, förutse behovet av kompetens inom särskilda sektorer och öka yrkesutbildningssystemets förmåga att anpassa sig till dessa behov. Syftet med alliansen för sektorspecifik kompetens är att hjälpa till att tillhandahålla den nya kompetens inom strategiska sektorer som behövs för att uppnå unionens mål vad gäller tillväxt och jobb, konkurrenskraft, energi och klimatförändringen. Till exempel kommer alliansen för förnybar energi och grön teknik att bemöta kompetensgap och obalans mellan utbud och efterfrågan på kompetens för att säkerställa Europas ledande ställning på global nivå inom förnybar energi och säkerställa övergången till en modern ekonomi med låga koldioxidutsläpp med en energisektor med minskade koldioxidutsläpp i fokus.

4. POLITISKA ÅTGÄRDER: NULÄGET

Kompetensutveckling: Politiska åtgärder för att minska andelen unga

¹⁸ I överensstämmelse med rådets rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01).

¹⁹ Se faktabladet om *Digital Skills and Jobs*.

med högst grundskoleutbildning (se det separata faktabladet om unga med högst grundskoleutbildning) stöder även målet att alla ungdomar ska uppnå en lägsta utbildningsnivå så att de sedan ska kunna förvärva ytterligare kompetens antingen genom högre utbildning eller på arbetsmarknaden.

Medlemsstaterna har gjort vissa framsteg inom förvärvandet av grundläggande kompetens:

- Bulgarien har förbättrat tillgången till utbildning av god kvalitet för studenter från mindre gynnade förhållanden.
- Portugals lokala förvaltningar och skolgrupper samarbetar vid genomförandet av den nationella planen för att främja framgång i skolan.
- Irland har fastställt särskilda mål för läs- och skrivkunnighet och färdigheter i matematik i mindre gynnade skolor och relativt ambitiösa nationella mål för låg- och högrepresterande elever fram till 2025.
- Tjeckien stöder förskolor, grundskolor och gymnasieskolor i socialt utsatta områden genom att införa och genomföra individuella integrationsplaner.
- Rumäner genomför ett ESF-projekt för att locka högkvalificerade lärare till mindre gynnade skolor och har börjat införa nya kompetensbaserade läroplaner på högstadienivå.

Inledande yrkesutbildning: Nyutexaminerade från yrkesutbildningar uppvisade högre sysselsättningsgrad än nyutexaminerade från allmänna gymnasieprogram. De genomsnittliga resultaten döljer ändå en viss spridning mellan olika länder, vilket visar att det finns utrymme för att förbättra yrkesutbildningens kvalitet i de länder där resultaten släpar efter genomsnittet i EU (Belgien, Grekland, Spanien, Frankrike, Italien, Lettland och Rumänien). Flera medlemsstater (Tjeckien, Grekland, Spanien, Malta och Portugal) har även en relativt hög andel ungdomar utan gymnasieexamen eller som väljer ett allmänt gymnasieprogram men inte går vidare till högre studier.

Vuxenutbildning och kompetens hos vuxna: I sju länder överstiger andelen vuxna som deltar i utbildning riktmärket för ET 2020 (15 %): Danmark, Estland, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Finland och Sverige. Det lägsta deltagandet finns i Bulgarien, Ungern, Rumänien och Slovakien.

Transparens och erkännande av kompetens och kvalifikationer: För närvarande har 24 medlemsstater anpassat sina ramverk för nationella kvalifikationer till den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF) och 16 medlemsstater anger eller har fastställt ett datum för att ange EQF-nivåer på nationella certifikat och diplom.

Validering av icke-formellt och informellt lärande: Medlemsstaterna förbereder sig inför att införa nationella förfaranden för validering av kompetens som förvärvats utanför formell utbildning. Framstegen är blandade och det återstår fortfarande mycket att göra innan fristen löper ut 2018. I den europeiska inventeringen av validering från 2014 rapporterade till exempel 15 medlemsstater (Bulgarien, Tjeckien, Danmark, Tyskland, Irland, Grekland, Spanien, Cypern, Litauen, Malta, Österrike, Portugal, Rumänien, Slovakien och Storbritannien) att det inte hade inrättats något system för kompetensutvärdering, vilket är en del av det nationella valideringsförfarandet.

Kompetensstyrning: Regelbunden övervakning av efterfrågan på arbetsmarknaden är avgörande och ett system för övervakning av yrken där det finns ett behov eller ett överskott utgör en grundpelare i arbetsmarknadens informationssystem. Trots detta har de flesta medlemsstater i nuläget inte tillräckligt bra övervakningsmekanismer. Endast en tredjedel av medlemsstaterna övervakar utvecklingen av efterfrågan på

arbetskraft och ytterligare en tredjedel har enbart vissa uppgifter²⁰.

Digital kompetens: Resultattavlan från den digitala agendan mäter de framsteg som den europeiska digitala ekonomin gör genom indexet för den digitala ekonomin och det digitala samhället (DESI), ett sammansatt index som sammanfattar relevanta indikatorer från unionens digitala resultat och följer medlemsstaterna utveckling på området digital konkurrenskraft²¹. Utvecklingen av digital kompetens visas under uppgifterna om humankapital i indexet. Danmark, Luxemburg, Nederländerna, Finland, Sverige och Storbritannien ligger i topp vad gäller grundläggande färdigheter och användning. Irland, Österrike, Finland, Sverige och Storbritannien når högst poäng för avancerade färdigheter och utveckling. Bulgarien, Grekland och Rumänien återfinns i botten av rankningen i båda underkategorierna.

Datum: 29.9.2017

²⁰ Kvalitativa data som baseras på Europeiska kommissionens *Mapping and analysing bottleneck vacancies in EU labour markets*, 2014.

²¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>.